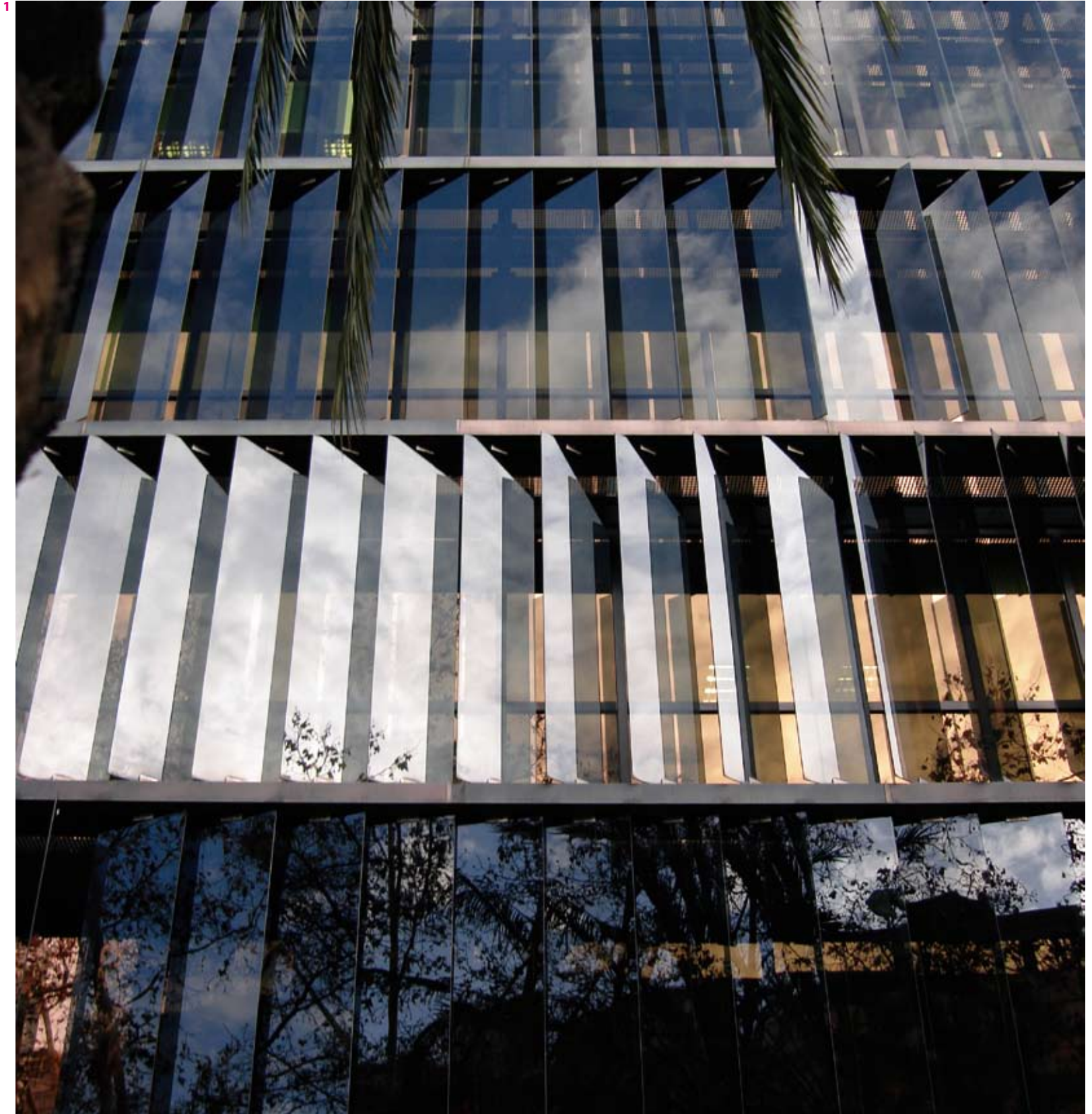

Segunda piel

Oscurantismo. m. Doctrina de los que creen conveniente mantener en estado de incultura a las clases populares.

Segona pell

Obscurantisme. *m. Doctrina dels que creuen oportú mantenir en estat d'incultura a les classes populars.*

En el número 250 d'aquesta revista vaig suggerir la possibilitat de desclassificar records quan ha passat un terç de segle. He decidit no fer-ho. La memòria és una arma cruel i traïdora que permet a qui l'utilitza veure als seus majors com a marrecs. No la faré servir com a arma però sí com a instrument per entendre i explicar un fet.

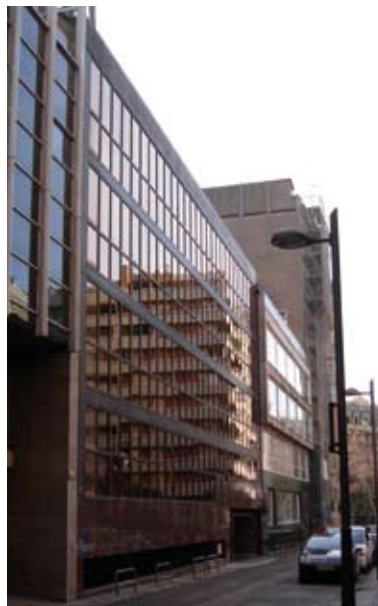
En aquell escrit comentava un grup d'edificis de Coderch que en 1973 havia obtingut el premi Fad, una obra magnífica es clar, sens dubte vaig votar amb entusiasme, i no m'havia plantejat si el premi va ser un error fins fa molt poc. Hi ha una paradoxa entre Coderch i el Fad, algunes vegades va merèixer el premi i no li van donar, i ara estic plantejant si va ser una decisió encertada donar-li en 1973.

En aquell temps el Fad era transcendent pels qui estaven realment interessats per la cultura i l'art, i no era guardo d'interès turístic ni era bo per vendre camisetes. Eren temps humils pel Fad, temps en que el jurat es desplaçava amb un Renault 4L de Miquel Milà que semblava la cabina dels germans Marx, avui dia no ho podríem fer. Els membres del jurat eren afables, senzills, i amb més interès per la qualitat de l'arquitectura Barcelonina que pel seu propi triomf. Em va impressionar Vincent Bonet per la seva humana i modestia.

L'estrella del jurat era Rafael Moneo, un Moneo jove, de trenta cinc anys, que es lluia en el discurs i molt segur d'ell mateix; se li endevinava un gloriós avenir, i els membres del jurat es sentien gojosos de compartir amb ell aquella tasca, cosa que no impedia el debat. Fins i tot jo vaig tenir el moment d'influir sobre el jurat. Va ser en el restaurant La Puñalada, situat en un edifici de P. Benavent al passeig de Gràcia. Ja no hi és. Vaig ésser el darrer a demanar el primer plat i em venia de gust arròs a la cubana, la resta del jurat va modificar la seva elecció.

A Moneo li causava admiració l'edifici que havia construït Juli Busquets per la Caja de Barcelona –s'escribia així–; feia pocs mesos jo havia anat a una lliçó de Moneo on tractava de murs cortina i façanes de vidre, va reservar el banc de Busquets per a l'apoteosi final i es preguntà –no record les paraules exactes– què podem fer després d'això.

Moneo va mantenir l'esperança de que Busquets obtingués el premi fins a la penúltima votació, però el primer premi fou per a Coderch. S'ha de dir que va ser un gran vencedor, però em fa la impressió que el temps

Second skin

Obscurantism. *n. A doctrine of those who advocate keeping the popular classes in a state of cultural ignorance.*

In issue 250 of this magazine I suggested possibly declassifying memories after a third of a century has passed. I've decided not to do it. A memory is a cruel and slippery weapon that allows its users to see their elders as kids. I won't use it as a weapon, rather an instrument for understanding and explaining an event.

That time I was commenting on a building group by Coderch that won the FAD prize in 1973. It was undoubtedly a magnificent work; I voted for it whole-heartedly, and until a few months ago, never wondered whether the prize was a mistake. There is a paradox with Coderch and the FAD; on several occasions he deserved the prize but didn't win, and now I wonder whether awarding it to him in 1973 was the right decision.

Back then, the FAD was transcendently important for anyone genuinely interested in culture and art, but it held no touristic interest nor did it help sell t-shirts. Those were the FAD's glory days; the jury rode around in Miguel Milà's Renault 4L, which resembled the Marx Brothers' cabin. We could never do that today. Its members were educated, affable, unaffected, and more concerned with the quality of Barcelona's architecture than their own success. Vincent Bonet especially impressed me with his kindness and modesty.

The star was Rafael Moneo, then a very self-confident thirtysomething and a brilliant speaker. He clearly had a glorious future ahead, and jury members felt fortunate to share their task with him, although debate could not be avoided. Even I once managed to influence the jury members. It was at the restaurant La Puñalada, in a building by P. Benavent on Paseo de Gracia. It's gone now. I was the last ordering starters and plumped for *arroz a la cubana*. The other jury members changed their choice.

Moneo enthused about Juli Busquets's building for the Caja de Barcelona – now "la Caixa" – and some months before I'd attended one of his classes, on curtain walls and glass façades. He reserved Busquets's work until the end and wondered aloud – I can't recall his exact words – what was left for us to do after this building.

Moneo remained hopeful right up to the penultimate vote that Busquets would win, but the prize went to Coderch. It must be said that he was a worthy winner, but I suspect that time has proved Moneo right. Juli Busquets's bank remains the ultimate modern building in Barcelona; the Coderch group is simply one of

1-4
Caja de Barcelona,
Juli Busquets

En el número 250 de esta revista sugerí la posibilidad de desclasificar recuerdos cuando ha transcurrido un tercio largo de siglo. He decidido no hacerlo. La memoria es un arma cruel y traicionera que permite a quien la utiliza ver a sus mayores como niños. No la utilizaré como arma pero sí como instrumento para comprender y explicar un hecho.

En aquella ocasión comentaba un grupo de edificios de Coderch que en 1973 había obtenido el premio Fad; una obra magnífica, sin duda, voté por ella con entusiasmo, y hasta hace pocos meses no me había planteado si el premio fue un error. Hay una paradoja entre Coderch y el Fad, en varias ocasiones mereció el premio y no se lo concedieron, y planteo aquí la duda de si fue una decisión acertada dárselo en 1973.

En aquel tiempo el Fad era trascendente para quienes estaban realmente interesados por la cultura y el arte, pero no era galardón de interés turístico ni servía para vender camisetas. Eran tiempos heroicos del Fad, tiempos en que el jurado se desplazaba en un Renault 4L de Miguel Milà que parecía el camarote de los hermanos Marx, hoy no podríamos haberlo hecho. Los miembros del jurado eran afables, sencillos, y más preocupados por la calidad de la arquitectura barcelonesa que por su propio éxito. Me impresionó la calidad humana y la modestia de Vicent Bonet.

La estrella del jurado era Rafael Moneo, un Moneo treintañero, brillante en el discurso y muy seguro de sí mismo; se intuía que le esperaba un porvenir glorioso, y los miembros del jurado se sentían dichosos por compartir con él la tarea, lo cual no iba a impedir el debate. Incluso yo tuve la ocasión de influir sobre el jurado, fue en el restaurante La Puñalada, situado en un edificio de P. Benavent en el paseo de Gràcia. Ya no está. Fui el último en pedir el primer plato y me apetecía arroz a la cubana. El resto del jurado modificó su elección.

Moneo estaba entusiasmado con el edificio que había construido Juli Busquets para la Caja de Barcelona –se escribía así–. Unos meses antes yo había asistido a una lección de Moneo que trataba de muros cortina y fachadas de vidrio, había reservado el Banco de Busquets para la apoteosis final y se preguntaba –no recuerdo las palabras exactas– qué podemos hacer después de este edificio.

Moneo mantuvo la esperanza de que Busquets obtuviera el premio hasta la penúltima votación, pero el premio fue para Coderch. Hay que decir que Coderch fue un digno vencedor, pero tengo la impresión de que el tiempo ha dado la razón a Moneo. El banco proyectado por Juli Busquets todavía es el último edificio moderno de Barcelona, el grupo de Coderch sólo es una de las mejores obras de

ha donat la raó a Moneo. El banc projectat per Juli Busquets és l'últim edifici modern de Barcelona, el grup de Coderch només és una de les millors obres d'un gran arquitecte. Com a atenuant del nostre veredicté diré que no imaginàvem la tenebrosa direcció que anava a prendre l'arquitectura, només Moneo ho va intuir.

A la convocatòria hi havia altres obres molt interessants, també un edifici bancari optava al premi, el Banc de Bilbao de Fargas i Tous, un dels darrers edificis d'una arquitectura que veia l'evolució de la modernitat en el reconeixement de les seves arrels i que mirava els edificis de principis del segle XX; no sé com ho plantejaren els seus autors, però, hi trob un reflex de les oficines de Chedanne del carrer Reaumur de París, que no va impedir que es veges com a edifici modern i innovador que extreu bon partit de l'acer cor-ten. Quan s'acabà de construir, la moda apuntava en una altra direcció, i part del jurat ho sabia, jo no, i per a mi era candidat, encara em fa mal que es menyspreés el porxo que amplia l'espai protegit per la marquesina. És cert que el banc de Busquets respecta la línia de carrer però les voreres de Barcelona s'han caracteritzat sempre per ser estretes i bona cosa és que allò que no resol l'Ajuntament ho faci l'arquitecte.

Oriol Bohigas participava amb un grup de vivendes a Passeig de la Bonanova, on el més interessant era com estaven posats els blocs i la conservació d'un jardí romàntic, i la tanca amb serralleria antiga. No semblava que anàs a guanyar i es varen comentar més les qüestions de detall i d'estil que els aspectes generals.

A part de l'obra de Coderch que va guanyar, hi havia una de les seves millors vivendes unifamiliars, la casa Joan Güell, tan ben organitzada com construïda. No convenia que guanyàs, no era un manifest d'arquitectura, només era una obra molt ben feta i no era qüestió d'empipar als seus propietaris convertint-los en guies turístics, però hi hagué un reconeixement testimonial de la seva qualitat fins a l'antepenúltima votació.

Un edifici molt interessant són les vivendes de Aguilar, Albors i Canosa. Pel que era l'encàrrec va ser l'edifici més assenyat que es podria construir en qualsevol lloc o en qualsevol temps, calia construir bé i senzill, oblidant-se d'estils i frivolitats, la mida i l'ordre havien d'ésser els instruments per obtenir harmonia i dignitat a la façana. Pels edificis d'aquesta mena, no hi cap dubte que és l'opció més idònia. No és per fer l'ullet a Venturi ni per nostàlgia del realisme constructiu de Barcelona, és fer el que cal, i el jurat ho va veure.

Potser l'edifici de Busquets no va obtenir el premi a causa de les seves virtuts. En el meu cas va influir, no el vaig votar. Busquets pertanyia en aquesta mena d'arquitectes que consideren que cal un bon treball professional per fer arquitectura de qualitat, i que s'hi ha una opció tipològica excel·lent és de beneïts voler-ne inventar un altre. El banc és així, jo no hi trobava trempera. Les comuni-

a great architect's best works. As a mitigating circumstance in defence of our verdict, I will say that we couldn't imagine the gloomy course that architecture would take; only Moneo had an inkling.

Other very interesting works competed; another bank building was in the running for the prize, the Banco de Bilbao by Fargas and Tous, one of the last buildings of an architecture that viewed the evolution of modernity as the recognition of its roots and looked towards early 20th century buildings. I don't know where its designers got their inspiration, but in this bank I see a reflection of the Chedanne offices on the Parisian Rue Reaumur, which did not prevent it being seen as a modern and innovative building that made very good use of Cor-ten steel. When completed, fashion was already pointing in another direction and part of the jury could foresee that it wouldn't win the prize. I didn't know as much and viewed it as a candidate; I'm still hurt that the porch broadening the area protected by the canopy was underrated. It is true that the bank by Busquets respects the street alignment, but Barcelona's pavements have always been characterised by their meanness, and the architect resolving what the City Council has not done is no bad thing.

Oriol Bohigas competed with his group of homes on Passeig de la Bonanova arranged in several blocks. Its main interest lay in the way the blocks were positioned and the abandoning of protagonism to the enclosure of the free space and the romantic inner garden it contains. As it didn't seem to be on course to win, more comment was made on certain matters of detail and style than on the general aspects.

Apart from the winning work, Coderch also competed with one of his best single-family homes, the Casa Juan Güell, as well organised as it was built. It was not meant to win the prize; it was no architectural manifesto, and the idea is not to disturb its owners by making them tourist guides, but there was a testimonial acknowledgement of its quality until the antepenultimate vote.

A very interesting contender was the residential building by Aguilar, Albors and Canosa. Considering the job spec, it would be the most sensible building that could be built, whatever the place or period. It was a case of building in a simple, impeccable way, forgetting styles and frivolities; measure and order had to be the keys to harmony and dignity on the façade. For buildings of this class, this is undoubtedly the most suitable option. It is not a nod to Ventura or nostalgia for the constructive realism of Barcelona. It is doing what has to be done, and the jury was able to appreciate its value.

Possibly the virtues of the Busquets building were the reason it did not win the prize; in my case they had an influence and I didn't vote for it. Busquets belonged to the class of architects who consider that good professional practice is necessary for architectural quality and that if an excellent typological option already exists, trying to invent another is foolish. The bank is

5
J.A. Coderch, viviendas en la Calle Freixa

6
Fargas i Tous, Banco de Bilbao

7
G. P. Chedanne, oficinas en Rue Reaumur, 1903

un gran arquitecto. Como atenuante de nuestro veredicto diré que no imaginábamos el tenebroso rumbo que iba a tomar la arquitectura, sólo Moneo lo intuyó.

En la convocatoria había otras obras muy interesantes, otro edificio bancario optaba al premio, el Banco de Bilbao de Fargas y Tous, uno de los últimos edificios de una arquitectura que consideraba que era necesario recuperar sus raíces para evolucionar, y volver la mirada hacia el comienzo de siglo. No sé qué plantearon sus autores, pero veo en el banco un reflejo de las oficinas de Chedanne en la parisina Rue Reaumur, un reflejo en un edificio moderno e innovador que extrajo buen partido del acero cor-ten. Cuando se terminó, la moda ya apuntaba en otra dirección, y parte del jurado lo sabía, para mí era candidato. Aún me duele que se menospreciara el porche que amplía el espacio protegido por la marquesina. Es cierto que el banco de Busquets respeta la alineación de calle, pero las aceras de Barcelona se han caracterizado siempre por su tacañería, y no es mala cosa que lo que no resuelve el Ayuntamiento lo haga el arquitecto.

Oriol Bohigas concurría con un grupo de viviendas repartidos en varios bloques en Passeig de la Bonanova. Su principal interés reside en la implantación de los bloques y la cesión del protagonismo al cerramiento del espacio libre y al jardín romántico que encierra. Como no parecía que fuera a ganar se comentaron más ciertas cuestiones de detalle y de estilo que los aciertos en el planteamiento.

Aparte de la obra ganadora, Coderch concurría con una de sus mejores viviendas unifamiliares, la casa Juan Güell, tan bien organizada como construida. No debía obtener el premio, no era un manifiesto de arquitectura, y no se trata de incordiar a sus propietarios y convertirlos en guías turísticos. Hubo un reconocimiento testimonial a su calidad hasta la antepenúltima votación.

Un edificio muy interesante es el de viviendas, las de Aguilar, Albors y Canosa en la calle Tirso. Para lo que era el encargo, es el edificio más sensato que se podía construir, no importa el lugar o la época. Se trataba de construir de modo sencillo e impecable y de olvidarse de estilos y frivolidades; la medida y el orden serían los instrumentos para obtener armonía y dignidad en la fachada. Para los edificios de esta casta, sin duda es la opción más adecuada. No es un guiño a Venturi ni nostalgia del realismo constructivo de Barcelona, es hacer lo que hay que hacer, y el jurado lo supo apreciar.

Puede que fueran las virtudes del edificio de Busquets la causa de que no obtuviera el premio. En mi caso influyeron, no lo voté. Busquets pertenecía a este tipo de arquitecto que considera que el buen hacer profesional es necesario para la calidad de la arquitectura y que si hay una opción tipológica excelente es una tontería tratar de inventar otra. Así es el banco, a mí me parecía soso. Las comunicaciones verticales y los espacios de servicio están agrupados junto a la medianera, sus dimensiones son generosas sin excederse, y su diseño no es espectacular. Las plantas son diáfanas y muy sencillas, completamente ilu-

cacions verticals i els espais de serveis estan aferrats a la mitgera, les seves dimensions són un bell punt amples i el seu disseny no és espectacular. Les plantes són clares i molt senzilles, i del tot il·luminades per totes dues façanes. L'única diferència a la planta de direcció és la moqueta. Només hi ha un enginy: la protecció de vidre absorbent de la façana a Diagonal, aconsegueix així adaptar-la al clima i al sol mediterrani sense renunciar al caràcter simbòlic d'un mur cortina. No és una segona pell. Rotundament, no ho és. La protecció solar és part de la façana, i la façana de Busquets no diu mentides, es tracte d'un edifici d'oficines, amb transparència total, així es veu.

En aquell temps, que avui sembla l'any d'es tro, estava mal vist dir mentides, mai ho feia la bona arquitectura, i no deien mentides les obres que participaven en aquell Fad. La façana de carrer, de l'edifici de Aguilar, Albors i Canosa, és una excel·lent il·lustració del concepte de bellesa de Sant Agustí, la llum de la veritat.

Des de llavors hi ha hagut més modes en l'arquitectura que en el vestit, tots volen ser Le Corbusier. L'obra és allò que manco importa, la vanitat de l'arquitecte és el que destaca. Avui dia vivim un triomf apoteòsic de la hipocresia, la societat de la segona pell. Hi ha segona pell per a tot, anuncis de pàgina sencera amb oferta de segones pells que canvien a un jai caduf amb en Rodolfo Valentino, o a una jaia cadufa amb na Jane Russell; el llenguatge també utilitza segona pell i les paraules canvien el seu significat pel contrari, amb traïdora intenció per part de qui ho utilitza. L'obscurantisme és una gran ajuda. L'arquitectura no se n'escapa, empresaris i polítics han ajuntat el seu ego i l'interès pecuniari amb els de l'arquitecte, no hi ha batalla que no vulgui un gratacels de marca amb segona pell, no importa quantes deixalles contengui.

Llegesc una entrevista a arquitectes coneguts, diuen que no queden bé del tot aquests edificis a les nostres ciutats, però que l'arquitectura és molt bona, i quan diuen molt bona se'ls hi arrufa el nas per no ensumar la pudor que foten. Ho han de dir, no anessin a prendre mal. La moda actual entre els governants és treure pit quan pronuncien "llibertat d'expressió", sempre defensen d'aquesta manera els greus insults al sentiment religiós dels musulmans. Això no és llibertat d'expressió senyors, ho seria a Riad o a Teheran, però no a on estan vostès.

A París, a Berlín, o a Barcelona, llibertat d'expressió seria que un arquitecte important pogués dir sense por, que aquells gratacels amb segona pell fan un esquitx de caguera. I en aquesta societat hipòcrita a on vivim, on el fonament és la segona pell, es planteja prohibir la Burka. La Burka és la segona pell dels pobres. ♦

Xumeu Mestre

Traduït per Magdalena Jaume

like that, I found it dull. The core and service areas are grouped next to the dividing wall. Its dimensions are on the generous side and its design is not spectacular. Floors are open-plan and very simple, with light entering from both façades. The sole difference between the management floor and the other floors is the carpeting. There is only one invention: the absorbent glass louvres on the façade overlooking Diagonal, which manage to adapt it to the Mediterranean climate and sun without renouncing the symbolic character of a curtain wall. It is not a second skin. Categorically, it is not. Solar protection is an integral part of a façade and Busquets's façade tells no lies; it is an office building with total transparency and that is how it is seen.

In those times of yore, lies were frowned upon; good architecture never lied, and the works competing in that FAD did not lie. The street façade of the building by Aguilar, Albors and Canosa is an excellent illustration of the Augustinian concept of beauty, the brilliance of truth.

Since then, there have been more successive "isms" in architecture than fashions in clothing; everybody wants to be Le Corbusier. The work is not the point, what matters is the architect's ego. Today we are experiencing the massive triumph of hypocrisy, the society of the second skin. There is a second skin for everything; full-page adverts selling second skins that transform a decrepit old man or woman into Rudolf Valentino or Jane Russell. Language also uses a second skin and words change their meaning to the opposite, with malice aforethought on the part of those using it, obscurantism is a great help.

Architecture is no exception, businessmen and politicians have married their egos and financial interests to those of architects. Not a mayor exists that doesn't want designer skyscrapers with a second skin, no matter how much rubbish they contain.

I read an interview with renowned architects; they say these buildings never quite cut it in our cities, but that their quality is very high. As they say "quality" their noses wrinkle as if to avoid smelling the stench they exude. They have to say that, just in case "something" happens to them.

Current fashion among the governing class means they carry fire in one hand and water in the other as they utter "freedom of expression"; they always defend serious insults to Muslims' religious feelings that way. This is not freedom of expression, sirs; it may be in Riyadh or Teheran, but not where you are. In Paris, Berlin or Barcelona, freedom of expression would mean that an important architect could say, without fear, that those skyscrapers with a second skin are a polished piece of poop. And this hypocritical society in which we live, whose foundation is the second skin, is considering prohibiting the burqa: the second skin of the poor. ♦

Xumeu Mestre

Translated by Debbie Smirthwaite

8
O. Bohigas, viviendas en Bonanova

9
Aguilar, Albors, Canosa, viviendas en la Calle Tirso

10
Ernesto Carratalá, La Familia

minadas por ambas fachadas. En la planta de dirección la única diferencia está en la moqueta. Sólo hay un invento: la persiana de lamas de vidrio absorbente en la fachada a Diagonal, así consigue adaptarla al clima y al sol mediterráneos sin renunciar al carácter simbólico de un muro cortina. No es una segunda piel, rotundamente no lo es. La protección solar es parte integrante de una fachada, y la fachada de Busquets no miente, se trata de un edificio de oficinas con total transparencia, así se ve.

En aquellos tiempos de María Castaña, estaba muy mal visto mentir, nunca mentía la arquitectura considerada como buena, y no mentían las obras que concurrieron a aquel Fad. La fachada a calle del edificio de Aguilar, Albors y Canosa es una excelente ilustración del concepto agustino de belleza, el resplandor de la verdad.

Desde entonces se han sucedido mas "ismos" en la arquitectura que modas en el vestido. Todos quieren ser Le Corbusier. La obra es lo de menos, lo que importa es el ego del arquitecto. Hoy vivimos el triunfo apoteósico de la hipocresía, la sociedad de la segunda piel. Hay segunda piel para todo, anuncios de página entera con la oferta de segundas pieles que transforman a un viejo decrepito en Rodolfo Valentino, o a una vieja decrepita en Jane Russell. El lenguaje también usa segunda piel y las palabras cambian su significado por el opuesto con alevosa intención por parte de quienes lo utilizan. El obscurantismo es una gran ayuda. La arquitectura no se escapa, empresarios y políticos han unido su ego e intereses pecuniarios a los del arquitecto, no hay alcalde que no quiera rascacielos de marca con segunda piel, no importa cuanta basura contengan.

Leo una entrevista a arquitectos conocidos, dicen que estos edificios no acaban de quedar bien en nuestras ciudades, no obstante tienen mucha calidad; y cuando dicen calidad se les encoge la nariz para no oler el hedor que desprenden, tienen que decirlo, no fuera a sucederles algo. La moda actual entre los gobernantes es que se les ponga la boca chiquita cuando pronuncian "libertad de expresión"; siempre defienden de ese modo los insultos graves al sentimiento religioso de los musulmanes. Esto no es libertad de expresión, señores, podría serlo en Riad o en Teherán, pero no donde están ustedes.

En París, en Berlín o en Barcelona, libertad de expresión sería que un arquitecto importante pudiera decir sin temor que esos rascacielos con segunda piel son una caca pestilente. Y la sociedad hipócrita en que vivimos, cuyo fundamento es la segunda piel se plantea prohibir la burka. La burka es la segunda piel de los pobres. ♦

Xumeu Mestre